

Brabantse aanpak stikstof

Provincie Noord-Brabant

6 december 2019
www.brabant.nl/aanpakstikstof

1. Aanleiding en context

1. Aanleiding en context

Brabant kent een sterke historie in de zoektocht naar de goede balans tussen maatschappelijke en economische ontwikkelruimte en het behoud van natuur. Die zoektocht is bij ons bijzonder relevant: we hebben relatief veel stikstofgevoelige natuur, een hoge dichtheid aan mensen, industrie, wegen (en overig verkeer) en natuurlijk ook vee. Samen leidt dat ook tot forse stikstofdeposities. Daarom stelden we in 2009, in samenspraak met wat nu grotendeels onze manifestpartners zijn, een duidelijk convenant op dat het belang van reductie van stikstofdepositie onderstreepte. In 2017 namen we als provincie een tweede forse stap, omdat de depositie onvoldoende afnam en er zorgen waren over het behalen van de gestelde natuurdoelstellingen (instandhoudingsdoelstellingen). En nu, in 2019, staan we voor een derde belangrijke stap in het werken aan balans tussen ontwikkelruimte en natuur.

De uitspraak van de Raad van State over de Programmatische Aanpak Stikstof op 29 mei jl. geeft deze derde stap veel urgentie. En net zoals onze keuzes in het verleden, zijn onze keuzes nu gericht op het borgen van een goede balans tussen ontwikkeling en natuur, in het verlengde van de al ingezette weg. En net als in 2010 en 2017 neemt dit bestuur verantwoordelijkheid voor die situatie en het, met onze stakeholders, zoeken naar passende oplossingen. We zetten deze derde stap onder de juridisch dwingende conditie van het inzetten van een aantoonbaar dalende stikstofdepositie op onze Natura 2000-gebieden, onder gelijktijdige noodzaak en urgentie om zo snel mogelijk stikstofruimte te vinden voor maatschappelijke en economische activiteiten zoals de woningbouw, de aanleg van weginfrastructuur en werklocaties.

We kijken breed, naar alle sectoren en werken aan natuur i.p.v. alleen stikstof

De urgentie en ernst van het vraagstuk anno 2019 maakt dat we snel moeten handelen, maar evenzeer ook breed moeten kijken. Het gaat dus niet alleen om stikstof, niet alleen om veehouderij en niet alleen de provincie is aan zet. Ook op landelijk en mondiaal niveau wordt gezocht naar oplossingen voor deze vraagstukken. Zo is er onder meer het klimaatakkoord van Parijs waarin integrale reductieafspraken voor CO₂ zijn gemaakt voor alle relevante sectoren als de industrie, mobiliteit en de bouw. De maatregelen die in dit verband nodig zijn, kennen een samenloop met de maatregelen die nodig zijn voor de reductie van stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden. Het aanpakken van verdroging en de structurele inzet op klimaatadaptatie zijn sterk verweven met het stikstofvraagstuk. Kortom: stikstof is maar één van de relevante aspecten van de kwaliteit van onze natuur en leefomgeving in brede zin. Een integrale gezamenlijke inzet van alle sectoren is nodig.

Niets doen is geen optie, Brabant blijft in beweging

Het mag duidelijk zijn: niets doen is voor ons geen optie. Kraakhelder is dat de stikstofdepositie in de 14 Brabantse stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden de komende jaren substantieel verminderd moet worden. Daar staan wij als bestuur ook voor en daarop zijn wij nog in deze periode afrekenbaar. We willen Brabant namelijk volop in beweging houden! En Brabant is op dit moment sterk in beweging: allerlei initiatiefnemers passen innovaties toe en nemen emissiebeperkende maatregelen, zodat hun plannen doorgang vinden. We leveren de beste economische groeicijfers van het land en willen dat blijven doen. Concurrerend blijven en verduurzamen tegelijkertijd. Daarbij zijn ingrijpende maatregelen onvermijdelijk, zowel om daling te garanderen als om ontwikkelingen mogelijk te blijven maken en innovatie maximaal te versnellen.

Een samenhangend pakket aan maatregelen betekent ook: bestaand beleid opnieuw uitlijnen

In ons bestuursakkoord 'Kiezen voor Kwaliteit' hebben we op hoofdlijnen afspraken gemaakt over het maatregelenpakket en de daar uit voortvloeiende reductie van stikstofemissie. Daarop bouwen we nu voort. Met dit pakket aan samenhangende maatregelen wordt de afstemming gezocht met recente landelijke ontwikkelingen en maatregelen. Daarbij is ook een nadere fasering van de Brabantse maatregelen aan de orde. Dit laat echter onverlet dat het via het bestuursakkoord afgesproken doelbereik aan stikstofreductie daarbij onverminderd het uitgangspunt is.

Uitgangspunten Brabantse Aanpak Stikstof

We hanteren een aantal duidelijke uitgangspunten bij het verder uitwerken van deze Brabantse Aanpak

- We doen het (zoals in Brabant gewoon is) samen met partners. We willen een aanpak die realistisch is en kan rekenen op draagvlak. Dat hebben we al gedaan en blijven we doen.

- We zoeken via een gebiedsgerichte aanpak naar mogelijkheden om andere maatschappelijke opgaven mee te koppelen. Het gaat bijvoorbeeld om het tegengaan van verdroging, het versterken van onze economische positie, maar ook om extensievere vormen van landbouw zoals natuurinclusieve- en kringlooplandbouw integraal aan deze Brabantse Aanpak Stikstof te koppelen.
- We zijn als provincie bereid om binnen onze financiële afspraken en de prioritering in ons Bestuursakkoord te investeren in noodzakelijke oplossingen. We zien daarbij de toepassing van innovaties als een belangrijke sleutel.
- Voor ons zijn er geen taboes voor oplossingen, als deze bijdragen aan de opgave waar we voor staan: voorkomen dat de ontwikkeling van Brabant stilvalt en voorkomen dat onze natuur met urgente prioriteit voor onze N-2000 gebieden verder achteruit gaat.

Doelstelling Brabantse Aanpak Stikstof

Met de Brabantse Aanpak Stikstof zetten we enerzijds in op natuurherstel en anderzijds maken we ruimte voor maatschappelijk-economische ontwikkelingen. Dat vertaalt zich naar concrete doelstellingen op de korte, middellange en lange termijn:

Op de korte termijn (2020) willen we:

- stikstofruimte verwerven voor duurzame economisch ontwikkeling;
- het, indien juridisch houdbaar, realiseren van gebiedsspecifieke drempelwaardes;
- binnen de geldende juridische kaders de vergunningverlening opstarten en op tempo brengen;
- een start maken met een dalende stikstof-depositielijn in de 14 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden;
- daartoe werkende gebiedsprocessen in het leven roepen.

Op de middellange termijn (einde bestuursperiode) willen we:

- onomkeerbare en herkenbare stappen hebben gezet in de afname van stikstofdepositie;
- in 2023 tenminste het afnamepad hebben gerealiseerd, zoals afgesproken in het veehouderijbesluit van juli 2017;
- medio 2022 de effectiviteit van onze inzet monitoren zo nodig bijsturen.

Op de lange termijn (2030) willen we:

- in lijn met ons bestuursakkoord 'Kiezen voor Kwaliteit', een significante daling van de emissie en depositie van stikstof (conform nog te ontwikkelen taakstellende afnamepaden stikstof per Natura 2000-gebied) en daarmee herstel en behoud van onze natuur. In één slogan: we hebben een betere balans tussen maatschappelijke en economische ontwikkeling en natuur.
- duurzame Brabantse ontwikkelruimte voor de Brabantse ambitie als duurzame top kennis- en innovatieregio.

Hand-aan-de-kraan principe

In het eerste kwartaal van 2020 zal op basis van nader onderzoek voor elk van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden een ambitieus maar realistisch afnamepad vastgesteld worden voor de stikstofdepositie in de periode 2020-2030. Tevens monitoren we, gebruik makend van bestaande meet- en rekensystemen zoals bijvoorbeeld het MAN-meetnet en de Aerius berekeningen. Jaarlijks zal door een onafhankelijke onderzoeker een monitoringsrapportage worden opgesteld, voor het eerst medio 2021. Op basis daarvan wordt bezien of het afgesproken afnamepad wordt gerealiseerd. Zo nodig wordt de Brabantse Aanpak Stikstof daar op bijgesteld.

Kern van de Brabantse Aanpak Stikstof – wat gaan wij doen om onze doelen te realiseren?

1. Een gebiedsgerichte aanpak.

Per Natura 2000-gebied gestructureerd werken aan de reductie van stikstofdepositie én ontwikkelruimte realiseren door:

- a. In de eerstkomende periode 2020-2022 maximaal in te zetten op het vrijwillig uitkopen van stikstofbronnen met een forse depositie op de gevoelige Natura 2000-gebieden t.b.v. economische ontwikkelruimte. Dit zijn met name veehouderijbedrijven. Daarbij wordt een zorgvuldig gebiedsproces opgezet, gericht op meekoppelkansen in en rond deze gebieden. Door de inzet op gebiedsspecifieke bronmaatregelen (aankopen) ontstaat op korte termijn (2020-

2022) stikstofruimte rond gebieden voor noodzakelijke economische en maatschappelijke ontwikkeling en een dalende depositielijn vanaf 2020. We gebruiken de ruimte die de omgevingsverordening ons biedt onder andere voor herbestemming.

- b. Het bepalen van taakstellende depositie-afnamepaden voor deze gebieden voor de periode 2020-2030 per Natura 2000-gebied. De afnamepaden worden door GS vastgesteld, in samenspraak met PS. We willen zowel realistisch als ambitieus zijn, vooralsnog denken we aan 25% tot 40% reductie. Nadere analyse gaat uitwijzen wat de precieze doelstelling wordt en welke fasering in de tijd wordt aangehouden. Daarbij is het noodzakelijk dat wij vanaf het begin een bestendig dalende lijn inzetten en dit in samenhang met economische ontwikkeling te bezien. Op middellange termijn zien we een synergie-effect ontstaan vanuit het Klimaatakkoord en zal het afnamepad mogelijk sneller c.q. gemakkelijker gerealiseerd worden door het effect van generieke maatregelen en daardoor afnemende achtergrondniveaus van stikstof.

2. Nieuwe provinciale Beleidsregel Natuurbescherming.

Waarbij:

- a. de provincies en het Rijk op één lijn zitten en dus helderheid ontstaat voor iedereen die intern of extern wil salderen.
- b. Brabant jaarlijks, bij evaluatie op basis van monitoringsrapportage, beziet of we gebruik maken van binnen de landelijke afspraken bestaande mogelijkheid om met meer dan 30% af te romen bij extern salderen. Nu maken wij geen gebruik van deze optie, in de toekomst is dit een gebiedsspecifieke afweging.
- c. Gedeputeerde Staten (GS) vasthouden aan de eerder gemaakte keuze dat dat deel van de stikstofopbrengsten dat ontstaat door de implementatie van de stalaanpassingen zoals vastgelegd in de Interim Omgevingsverordening (IOV) niet beschikbaar zijn voor extern salderen en 100% ten goede komen aan de natuur.
- d. GS vol inzetten op zoveel mogelijk slimme, steunende maatregelen zoals een 'use-it-or-lose-it' principe (niet gebruikte vergunde ruimte vervalt na een bepaalde tijd), het kunnen 'verleasen' van stikstofruimte van feitelijk gerealiseerde capaciteit (waarbij aangesloten wordt bij de regels voor externe saldering die tijdelijk niet wordt gebruikt en het positief inregelen van prikkels om snel tot transacties te komen.
- e. GS ook vol willen inzetten op het zo snel mogelijk realiseren van gebiedsspecifieke drempelwaarden, zodat veel ontwikkelingen makkelijker mogelijk worden. NB: deze drempelwaardes zijn afhankelijk van een landelijk of provinciaal registratiesysteem voor stikstof én substantiële bronmaatregelen per gebied.

3. Generieke maatregelen.

In alle stikstofproducerende sectoren: naar gelang de bijdrage vanuit diverse sectoren aan stikstofdepositie zal bij alle sectoren ingezet worden op generieke maatregelen ter reductie. Provinciale generieke maatregelen worden in samenhang met landelijk beleid genomen.

4. Samenhangend maatregelenpakket veehouderij

Gezien het grote aandeel van veehouderij in de stikstofproblematiek, is en blijft er voor deze sector een noodzaak aan specifieke maatregelen. Het gaat om samenhang tussen de gebiedsgerichte aanpak, de sanering varkenshouderijen (Rijksmaatregel), de Interim Omgevingsverordening (IOV)-eisen en de nieuwe beleidsregel Natuurbescherming. Dat leidt tot de volgende aanpassingen op eerdere besluiten:

- a. De deadline om een vergunning in te dienen verschuift van 1 april 2020 naar 1 januari 2021.
- b. De datum voor de realisatie (de feitelijke aanpassingen moeten zijn gerealiseerd) van stalsystemen wordt gesteld op uiterlijk 1 oktober 2022. Met deze datum is het huidige College van GS in samenspraak met PS nog in staat interventies te doen in geval het doelbereik (geprognostiseerd emissie afnamepad) op basis van monitoring niet gehaald lijkt te worden.
- c. In lijn met de strekking van amendement A8-2019 worden – daar waar dat vanuit de ontwikkeling van de innovatieve systemen nodig blijkt – ruimere termijnen gehanteerd voor ondernemers die via het innovatiespoor aan de IOV eisen willen voldoen. Daarbij blijven wij ambitieus: We houden stevig druk op het tempo van het innovatiespoor maar deadlines moeten ook realistisch zijn. Het criterium daarvoor wordt voor ons 'time-to-market' van de betreffende innovatie(s). In het eerste kwartaal van 2020 besluiten wij in samenspraak met partners en een onafhankelijke adviesgroep

op welke wijze ondernemers voor 1 januari 2021 voor het innovatiespoor kunnen kiezen en hoe dit voor die datum bindend kan worden vastgelegd. We formuleren op korte termijn een uitwerkopdracht voor de onafhankelijke adviesgroep over deze materie inclusief wijze van monitoring.

5. We wachten de resterende **adviezen van de commissie Remkes en plannen van het kabinet** af en verwerken die vervolgens in onze aanpak.
6. Wij blijven **continu in gesprek met onze relevante maatschappelijke en bestuurlijke partners.**

Waarom verplaatsen wij de IOV-data? Kwaliteit en pragmatiek

Onze belangrijkste drijfveer is kwaliteit voor Brabant waarbij een duurzaam toekomstperspectief voor de provincie als geheel en de bedrijven, organisaties en Brabanders zelf centraal staat. Met de uitspraak van de Raad van State van 29 mei jl. is het veehouderijbesluit van 7 juli 2017 in een nieuw daglicht komen te staan. Onze doelstellingen uit het bestuursakkoord en in het bijzonder die van het genomen besluit op 7 juli 2017, blijven onverminderd van kracht. Ofwel, aan het einde van deze bestuursperiode willen we het in 2017 geformuleerde afnamepad gerealiseerd hebben.

We zien wel, door alle stikstofmaatregelen, een samenloop ontstaan tussen het Brabantse veehouderijbeleid, de landelijke aanpak stikstof en de Brabantse aanpak stikstof. Die samenloop vergt van ons als GS een pragmatische omgang met de termijnen zoals die zijn gesteld in het Brabants veehouderijbeleid. Concreet gaat dat over de uiterlijke data voor het indienen van een vergunningaanvraag en het realiseren van een nieuw stalsysteem.

Vergunningaanvraag voor 1 januari 2021, realisatie voor 1 oktober 2022

We verschuiven de datum voor het indienen van een vergunningaanvraag naar 1 januari 2021. De gebiedsgerichte aanpak heeft dan zijn beslag gekregen en een eventuele (landelijke) opkoopregeling is bekend. Die informatie is relevant voor agrarische ondernemers die zich oriënteren op een mogelijke vergunningaanvraag. De uiterlijke realisatietermijn voor nieuwe stalsystemen schuift naar uiterlijk 1 oktober 2022. Dit is voor GS de uiterste realisatiedatum, omdat dit college van GS zelf de volle verantwoordelijkheid wil kunnen nemen voor deze maatregelen én wil kunnen bijsturen indien het belang van de natuur (i.c. de nog af te spreken taakstellende afnamepaden voor depositie richting 2030) dat noodzakelijk maakt. In het geval, bijvoorbeeld, onze maatregelen bij alle sectoren gezamenlijk onvoldoende stikstofdaling opleveren. Voor het innovatiespoor stalsystemen ontwikkelen we (op basis van advies van experts) aanvullend beleid om de 'time to market' leidend te maken boven deadlines.

Hoe groot is de stikstofpuzzel eigenlijk? En waarom gaat het zo vaak over de veehouderij?

De provincie Noord-Brabant telt 21 Natura 2000-gebieden. Voor 14 van de 21 Natura2000-gebieden geldt dat zij stikstofgevoelige habitats kennen. Dit zijn bijvoorbeeld stuifzanden, heide, hoogveen, droge schraallanden en zwakgebufferde vennen. Deze beschermde stikstofgevoelige natuur heeft lage kritische depositiewaarden.

In het stikstofvraagstuk gaat het om de emissie (uitstoot) en depositie (neerslag) van ammoniak (NH₃) en stikstofoxiden (NO_x). Beide soorten stikstof zijn slecht voor stikstofgevoelige planten en dieren in Natura 2000-gebieden. De totale emissie in Nederland bestaat voor 60% uit ammoniak en voor 40% uit NO_x¹. De landbouw is verantwoordelijk voor 46%² van alle stikstofdepositie in Nederland (overigens veroorzaakt ook industrie ammoniak-emissie). In Brabant is de veehouderijsector verhoudingsgewijs groot.

Ammoniak en stikstofoxiden hebben verschillende bronnen en kenmerken:

1. Stikstofoxiden ontstaan bij verbrandingsprocessen in auto's, fabrieken en woningen. NO_x verwaait snel. Een grote fabriek met NO_x uitstoot heeft daarom relatief weinig impact op het meest nabijgelegen Natura 2000-gebied, maar wel een kleine invloed op heel veel Natura 2000-gebieden.
2. Ammoniak is een van de stoffen die vrijkomt uit mest van vee en komt voornamelijk uit stallen. Ammoniak slaat sneller en dichterbij neer. Een boerderij heeft dus relatief veel invloed op een nabijgelegen Natura

¹ Bron TNO, oktober 2019. Deze cijfers hebben betrekking op emissie in Nederland.

² Bron: RIVM. Deze cijfers hebben betrekking op depositie in Nederland.

2000-gebied en minder invloed op verder weg gelegen Natura 2000-gebieden in Nederland.

Ter illustratie:

- Voor het Ulvenhoutse Bos is de jaarlijkse hoeveelheid stikstof die bepaalde natuur in het gebied zelf kan verwerken zo'n 1400 mol per hectare per jaar. De depositie op dat Natura 2000-gebied loopt op tot 2100 mol per hectare per jaar. Ter vergelijking: voor de Deurnese Peel is de jaarlijkse hoeveelheid stikstof die bepaalde natuur in het gebied zelf kan verwerken zo'n 500 mol per hectare per jaar.

Het verschil tussen de werkelijke depositie en de hoeveelheid depositie die een gebied kan verwerken varieert daarmee sterk per gebied.

In algemene zin geldt dat reductie van uitgestoten ammoniak in de buurt van een Brabants Natura 2000-gebied meer oplevert voor dat N2000-gebied dan de reductie van bij dat gebied uitgestoten NO_x, omdat ammoniak gemiddeld genomen dicht bij de bron neerslaat. Bovendien bestaat de totale emissie in Nederland voor 60% uit ammoniak en voor 40% uit NO_x. Dit betekent dat een substantieel deel van de stikstofreductie vanuit de landbouw rondom Natura 2000-gebieden moet komen. Dat geldt ook voor Brabant. Er is, zeker voor de langere termijn, de noodzaak om via gerichte inzet op bijvoorbeeld emissies van industrie en verkeer de algemene depositie-niveaus op vrijwel alle Natura 2000-gebieden in Nederland terug te dringen. Wil dit echt effectief worden, vergt dit nationale inzet.

2.

Brabantse Aanpak Stikstof

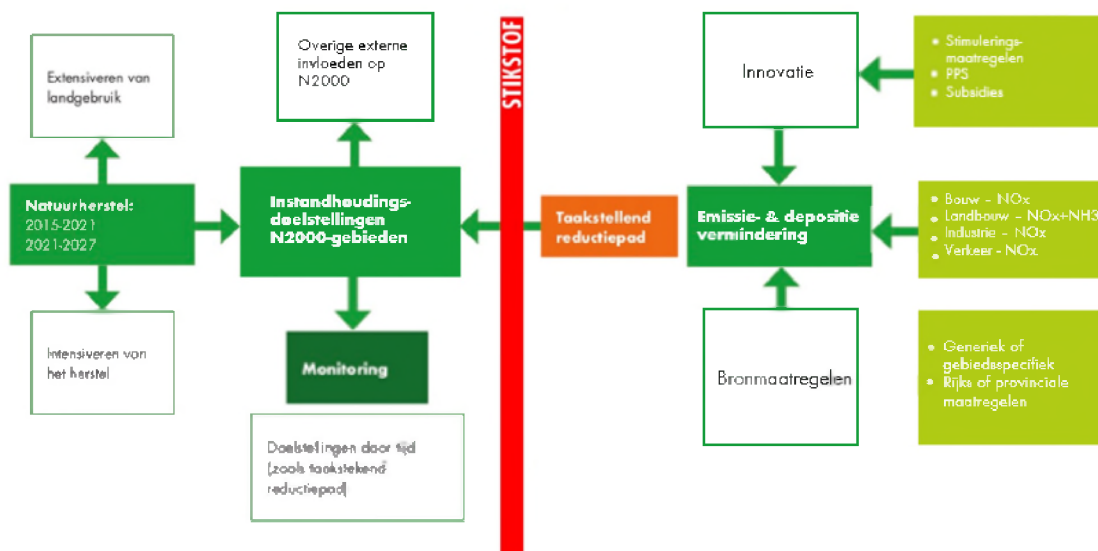
2. Brabantse Aanpak Stikstof

De relatief hoge stikstofdepositie in Brabant vraagt om een 'Brabantse Aanpak Stikstof', die wij toelichten aan de hand van:

1. Gebiedsgerichte Aanpak (GGA): deze is nodig om op korte termijn tot maatregelen te komen om stikstofreductie te realiseren in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en daarmee ook stikstofruimte te creëren voor (economische) ontwikkeling. Zie paragraaf 2.1.
2. Nieuwe Beleidsregel Natuurbescherming (intern en extern salderen): dit is het juridisch kader waarbinnen vergunningen verleend kunnen worden en waarbinnen ook transacties rond vergunde ruimte plaatsvinden. Zie paragraaf 2.2.
3. Samenhangend maatregelenpakket, dat bestaat uit de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen, de Beleidsregel natuurbescherming Noord-Brabant en de Interim Omgevingsverordening. Deze maatregelen vormen het kader aan regelingen, beleid en maatregelen waarbinnen specifiek de veehouderij opereert. Zie paragraaf 2.3.
4. Generieke maatregelen: dit zijn de generieke maatregelen die het Rijk, de provincies en andere overheden nemen om stikstofreductie te realiseren en daarmee stikstofruimte te creëren voor (economische) ontwikkeling. Zie paragraaf 2.4.

De GGA heeft effect op de korte termijn (2020-2022) en heeft ook betekenis voor de langere termijn door 'taakstellende depositie-afnamepaden' per Natura 2000-gebied af te spreken. Generieke maatregelen hebben vaak een langere tijdshorizon voordat zij effect sorteren. Daarbij geldt: de grootste reductie van stikstofdepositie (op langere termijn) is te bewerkstelligen via generieke maatregelen. De nieuwe Beleidsregel en – specifiek voor de veehouderij – het samenhangende maatregelenpakket veehouderij zijn de juridische kaders waarbinnen de Brabantse Aanpak Stikstof vorm krijgt.

Schematisch ziet de totale aanpak rond de instandhoudingsdoelstellingen (een bredere doelstelling dan alleen stikstof-balans) voor de N-2000-gebieden er als volgt uit:

2.1 Gebiedsgerichte aanpak

Om uit de huidige impasse te raken, adviseert het adviescollege Stikstofproblematiek (Commissie Remkes) in het rapport 'Niet alles kan' maatregelen te treffen die gericht zijn op emissie- en depositiereductie. Tegelijkertijd is het advies versneld herstel- en verbetermaatregelen uit te voeren in de kwetsbare Natura 2000-gebieden, gericht op geloofwaardig en aantoonbaar herstel van Natura 2000-gebieden. Het Adviescollege adviseert een gebiedsgerichte aanpak, die is gekoppeld aan de mate waarin de huidige kritische depositiewaarde overschreden wordt.

Onze dubbele doelstelling, zoals hiervoor toegelicht, brengt met zich mee dat we op korte termijn stikstofruimte verkrijgen en benutten om duurzame economisch ontwikkeling op gang te houden en brengen. Op weg naar 2030 werken wij realistisch én ambitieus aan een significante daling van de emissie en depositie van stikstof en daarmee aan het herstel en behoud van onze natuur. De GGA is daarmee een gerichte interventiestrategie, bedoeld om de twee genoemde doelstellingen te realiseren. De GGA sluit aan op het staande beleid van onze provincie en bestuurlijke partners. Daar waar eventuele aanpassing in dat beleid nodig blijkt, zal dat ook in de onderliggende beleidsstukken worden aangepast. Daarmee is de GGA een realisatiemechanisme om twee doelstellingen te bereiken en uitdrukkelijk géén ander of apart beleid.

Schematisch ziet de GGA die wij in Brabant voor ogen hebben er als volgt uit, bestaande uit drie actielijnen:

Actielijnen	Belangrijke acties	Tijdshorizon	Doelstelling
1. Gebiedsspecifieke bronmaatregelen	A. Korte termijn opkoop 'hele bedrijven' voor bestaande ambities zoals NNB	2020	Bijdragen aan de korte termijn vermindering van de depositie van stikstof op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Vergunningverlening van wenselijke (economische) ontwikkelingen die leiden tot stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden op korte termijn mogelijk maken
	B. Nieuwe opkooppraktijk 'stikstofruimte-maken' vormgeven	2020-2022	
	C. Verstandig begeleiden en stimuleren van stikstof-transacties	2020-2022	
2. Versnelling en intensivering natuurherstel	Het versnellen van herstelmaatregelen, met name in een zone <i>rondom</i> de Natura 2000-gebieden (bijv. tegengaan verdroging, beperking van uitstoot nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen) NB: We blijven onverminderd inzetten op natuurherstel <i>binnen</i> de Natura 2000-gebieden	2020-2021 2022-2027 t/m 2021, 2022-2027	Door vernatten en extensiveren (verlagen milieudruk) betere randvoorwaarden bieden voor gunstige staat van instandhouding van de natuur
3. Taakstellende afnamepaden per Natura 2000- gebied	A. Opstellen gebieds-reductieplannen	2020	Evenwicht stikstofbehoefte en instandhoudingsdoelen
		2020	Faciliteren vraag en aanbod Realisatie lange termijn stikstofdaling borgen in concrete afspraken

Infrastructuur voor gebiedsgericht werken: gebiedstafels en registratiesysteem stikstof en eventuele drempelwaarde(n)

Gebiedstafels

De gebiedsgerichte aanpak vraagt overleg met alle relevante betrokkenen. Rond de natuurherstelmaatregelen zijn er voor de meeste gebieden al bestaande overlegstructuren, waarbij wij in het kader van de Gebiedsgerichte Aanpak aansluiting zullen zoeken.

Sommige gebieden liggen zo dicht bij elkaar (bijv. Deurnese Peel en De Groote Peel) dat het zinvol lijkt gezamenlijk één gebiedstafel te vormen. Soms vraagt ook de ordening rond steden van meerdere gebieden één integraal gesprek. Vanzelfsprekend is de uiteindelijke ordening van de gebiedstafels ook een onderwerp van gesprek met de betrokken stakeholders zelf. Voor provinciegrens overschrijdende Natura 2000-gebieden streven wij naar één gebiedsgerichte aanpak.

Een nog uit te werken aspect van de GGA is hoe hieraan invulling te geven met aan ons grenzende provincies en de Belgische provincies Antwerpen en Limburg. Deze uitwerking nemen wij begin 2020 ter hand.

Registratiesysteem stikstof

Wij willen als overheid:

1. (stikstof)ruimte hebben om voor projecten van maatschappelijk en economisch belang gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken (zie hiervoor onder aanleiding en context);
 - a. We brengen de projecten die stikstofruimte vragen transparant in beeld
2. stikstoftransacties stimuleren (zie hierna onder actielijn 1c);
3. speculatie voorkomen (zie eveneens hierna onder actielijn 1c).

Om deze doelen te realiseren, is een systeem nodig om stikstofruimte te registreren. Dit wordt ook wel de 'stikstofbank' genoemd. Dit systeem is er op dit moment nog niet, maar is landelijk wel in ontwikkeling. Het is de bedoeling en onze inzet dat het systeem per Natura 2000-gebied in Nederland registreert welke stikstofruimte ontstaat als gevolg van de volgende maatregelen:

1. door overheid aangekochte stikstofruimte, inclusief de ruimte die Brabant op dit moment al aan het aankopen is en voor nu in portefeuille houdt;
2. generieke maatregelen van het Rijk (sanering varkenshouderijen, voermaatregelen, snelheidsverlaging);
3. generieke maatregelen provincie en andere overheden.

Wij zullen ons inzetten om in dit landelijke systeem waarborgen op te nemen tegen speculatie met stikstofruimte door private partijen. Wij zullen zo nodig met voorstellen komen die toezien op een evenwichtige verdeling van de beschikbare stikstofruimte, waarbij het bestuursakkoord voor GS kaderstellend is.

Gebiedsspecifieke drempelwaarde

Het instellen van een landelijke drempelwaarde blijkt niet eenvoudig vorm te geven op een manier die juridisch houdbaar is, zo blijkt uit een [recente brief](#) vanuit het Rijk. Als provincie zien wij grote waarde in een functionele, juridisch houdbare drempelwaarde. Wij geven daaraan prioriteit. Daarmee maken wij gewenste ontwikkelingen mogelijk, waarbij wij de schadelijke effecten op natuur compenseren door onze bronmaatregelen. Ook verkleinen wij zo de administratieve lasten voor ondernemers. De administratieve lasten zijn met name hoog daar waar het om relatief beperkte depositie in relatief veel Natura 2000-gebieden gaat. Het heeft onze prioriteit om te komen tot gebiedsspecifieke drempelwaarden. Juridische houdbaarheid is een strikte voorwaarde. Bovendien zullen gebiedsspecifieke drempelwaarden pas na verloop van enige tijd gerealiseerd zijn, omdat wij eerst de benodigde ruimte moeten "verdienen". De hoogte van de drempelwaarde zal afhangen van de hoeveelheid stikstofruimte die wij kunnen verwerven. Een functionerend registratiesysteem stikstof is hierbij randvoorwaardelijk.

Actielijn 1: Gebiedsspecifieke bronmaatregelen

1a. Aankopen vergunde stikstofruimte bij huidige lopende grondverwerving

Voor het realiseren van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en Natura 2000-herstelmaatregelen kopen wij ook nu al gronden aan. In sommige gevallen worden ook gehele bedrijven aangekocht. Deze aankopen waren tot op heden niet gericht op de aankoop van de vergunde stikstofruimte. Wij hebben inmiddels een vastgestelde gedragslijn om ook de vergunde stikstofruimte mee te nemen. De provincie houdt bij om hoeveel stikstofruimte het gaat en kan deze ruimte (later), al dan niet gedeeltelijk, inzetten om wenselijke ontwikkelingen in het algemeen belang (bijv. realisatie van overheidsinitiatieven, zoals aanleg en onderhoud van wegen en woningbouw)

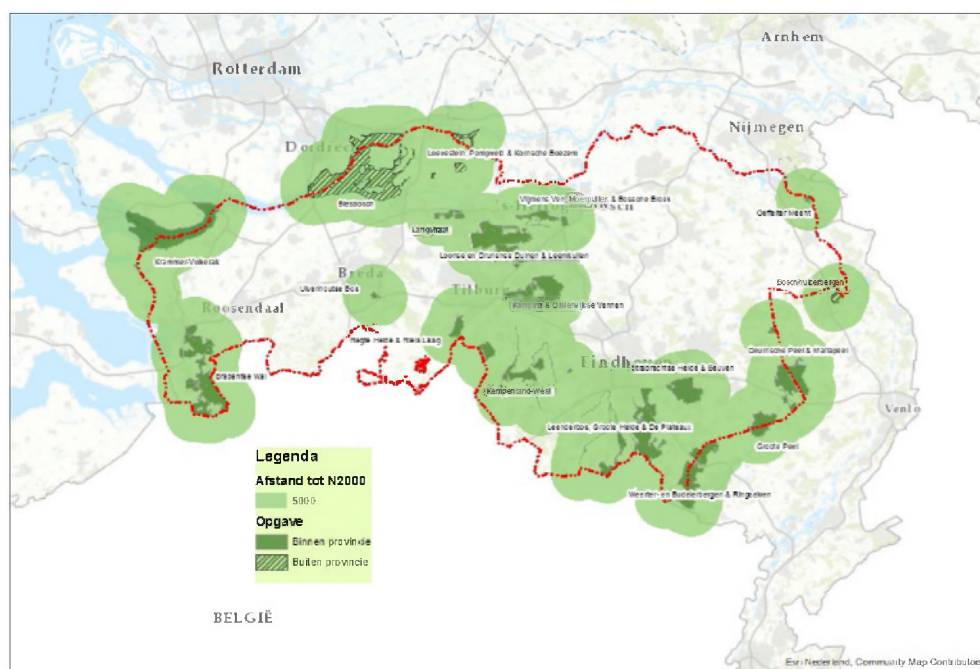
mogelijk te maken. Hiervoor is ruimte omdat wij ook andere bronmaatregelen nemen die uitsluitend gericht zijn op het terugbrengen van de stikstofdepositie. Bij de lopende en toekomstige aankopen van bedrijven zetten wij daarom in op het aankopen van de vergunde stikstofruimte.

1b. Ontwikkelen van een (nieuwe) praktijk om stikstofruimte te verkrijgen

Het voornemen is om een nieuwe aankooppraktijk vorm te geven waarbij wij volledige bedrijven kopen, inclusief de vergunde stikstofruimte. Deze praktijk is primair gericht op het aankopen en saneren van stikstofbronnen. Wij trekken hierbij samen op met het Rijk, waarbij de specifieke Rijksinzet op dit punt, op dit moment nog onbekend is. Het verplaatsen van bedrijven kan in specifieke gevallen ook oplossing bieden.

Ons handelen moet passen in en relevant zijn voor de GGA en binnen de bredere maatschappelijke inzet op realisatie van NNB en natuurherstel (zie ook actielijn 2). Het is onze inzet een substantieel aantal bedrijven te kopen (op basis van de huidige inzichten gaan wij uit van 100 tot 200) om op korte termijn stikstofruimte te verkrijgen. Wij gaan daarbij uit van vrijwillige transacties. In het kader van de GGA zijn vooral bedrijven relevant die:

1. voor meer depositie zorgen dan 5 mol per hectare per jaar op het zwaarst belaste Natura 2000-gebied met stikstofgevoelige natuur en
2. binnen een werkatstand van maximaal 5 kilometer rond een Natura 2000-gebied liggen. We zoeken zoveel mogelijk naar bedrijven binnen de 5 kilometer die ook voor onze natuurdoelstellingen relevant zijn.

Date: 25-11-2019

Afbeelding: kaart van Natura 2000-gebieden in de provincie Noord-Brabant met daarin 5 km-zones weergegeven.

De samenwerking met het Rijk betekent dat het onze inzet is dat het Rijk en de provincie de kosten verdelen. Deze kostenverdeling is een voorwaardelijke conditie voor realisatie van deze strategische lijn. Wij zien als een redelijke verdeling:

1. het Rijk betaalt de kosten van stikstof-, dier- en fosfaatrechten, alsmede het vastgoed incl. afwaardering;
2. de provincie betaalt de kosten van grond en eventuele afwaardering grond.

We houden de extra provinciale investeringskosten zo laag mogelijk door:

1. terug te verdienen door gronden die worden meegekocht en geen relatie hebben met andere overheidsdoelen te verkopen, danwel in pacht of erfpacht uit te geven. Dit ook om grondgebonden bedrijven in de omgeving te helpen bij het extensiveren;

2. in dekking te voorzien door financiering vanuit staande budgetten in lopende programma's: gronden die een relatie hebben met het realiseren van andere overheidsdoelen dan stikstofreductie (bijv. NNB), de investering daarvan ten laste te brengen van bestaand programmabudget.

Per 100 aangekochte bedrijven gaan wij op dit moment uit van netto aankoopkosten van zo'n 50 tot 70 miljoen Euro (na onder meer doorverkoop van gronden). Deze netto kosten zitten vooral op de opstallen en zeer beperkt op de waarde van de grond. Een belangrijk deel van deze kosten zal vanuit Rijksmiddelen gefinancierd moeten worden. Netto kosten als gevolg van afwaardering van grond t.b.v. natuur of natuurinclusieve landbouw kan gefinancierd worden uit bestaande provinciale budgetten.

Precieze uitwerking GGA afhankelijk van samenwerking met Rijk

De omvang van de gehele aankooppraktijk binnen de GGA wordt in sterke mate bepaald door de omvang van de portemonnee van het Rijk. Daarnaast dringen wij er bij het Rijk op aan om deze gebiedsgerichte aanpak zoveel als mogelijk te faciliteren, zodat provincies grip hebben op de gebiedsontwikkeling. Onder meer is daarbij een vorm van voorkeursrecht gewenst. Wij onderzoeken tevens de mogelijkheid om in samenspraak met betrokken gemeenten te komen tot vestiging van voorkeursrecht, waar nodig.

1c. Verstandig begeleiden en stimuleren van stikstoftransacties

Stikstoftransacties zijn die situaties waarin, met gebruikmaking van extern salderen (zie paragraaf 2.2), stikstofruimte van de saldogever naar de saldo-ontvanger overgaat. Transacties kunnen binnen én buiten hiervoor aangegeven zones rondom Natura 2000-gebieden plaatsvinden. Wij willen als provincie met name in de zones rondom Natura 2000-gebieden een actieve speler zijn, waar het gaat om het aankopen van stikstofruimte.

Om stikstoftransacties zo goed mogelijk te begeleiden en te stimuleren, gaan we vraag en het aanbod van stikstofruimte in kaart brengen én faciliteren dat vraag en aanbod elkaar vinden. Het eerder genoemde (nog in ontwikkeling zijnde) registratiesysteem is hierbij van belang.

Ook nemen we een aantal maatregelen die helpen om snel tot transacties te komen, waaronder in ieder geval:

1. Inzet is om 'Use it or lose it'-principe dat al geldt voor nieuwbouw (wel vergunde maar niet binnen 2 jaar gerealiseerde stikstofruimte vervalt en vloeit terug naar provincie) ook van toepassing te verklaren op overnames van bedrijven (ook genoemd in bestuursakkoord 2019-2023, p. 26).
2. Na 1 oktober 2022 is voor agrarische bedrijven alleen nog maar de stikstofruimte waar zij onder de dan geldende regelgeving recht op hebben, verhandelbaar (via extern salderen).
3. We onderzoeken of de Ruimte voor Ruimte-instrumentarium kansen biedt voor deze Brabantse Aanpak Stikstof.

Deze maatregelen stimuleren transacties in de komende 1,5 tot 2 jaar.

Het op de 'juiste plek' krijgen van stikstofruimte is een verdeelvraagstuk en een sturingsvraagstuk. Een actieve rol in de herverdeling van stikstofruimte door de provincie in afstemming met de partners is nodig vanuit het algemeen belang. Allereerst om speculatie te voorkomen: het mag niet zo zijn dat stikstofruimte voor speculanten een middel wordt om geld te verdienen, terwijl Brabant probeert een maatschappelijk vraagstuk op te lossen. Zo is er een Brabant een forse opgave op het terrein van de woningbouw. Daarnaast is een actieve rol nodig om verrommeling en ondermijning op het platteland tegen te gaan en de leefbaarheid te versterken. Het uitgangspunt hierbij is dat opstallen verkocht, gesloopt of herbestemd worden.

Dat vormgeven aan die herverdeling én het aanjagen van transacties doen wij in de Gebiedsgerichte Aanpak samen met onze partners, zowel overheden als maatschappelijke partners en bedrijven. Dit om:

1. rondom de 14 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in beeld te hebben wat de vraag en het aanbod is van stikstof, nu en prognoses voor de toekomst;
2. vraag en aanbod bij elkaar te brengen (als regisseur);
3. stikstoftransacties zo optimaal mogelijk, vanuit zowel vraag als aanbod te kunnen faciliteren en onwenselijke (bij)effecten te voorkomen.

Actielijn 2: Versnelling en intensiveren PAS-natuurherstel

In de Natura 2000-gebieden zijn de afgelopen jaren al diverse natuurherstelmaatregelen uitgevoerd. Het huidige pakket natuurherstelmaatregelen bestaat uit maatregelen in de Natura 2000-gebieden, gericht op behoud van kwetsbare natuur (2015-2021) en uitbreiding en versterking kwetsbare natuur (2021-2027 en 2027-2033). Dit

staat naast het Brabantse NNB-beleid. De herstelmaatregelen zijn in samenwerking met de gebiedspartners van de 21 Natura 2000-gebieden opgesteld. Op basis van wetenschappelijk getoetste herstelstrategieën. De effecten van de maatregelen worden op meerdere manieren gemonitord (veldbezoeken, procesindicatoren en effectmonitoring).

Natuurherstelmaatregelen leveren als zodanig geen bijdrage aan de reductie van de stikstofuitstoot. Wij zullen binnen de Brabantse natuurplannen een nadere prioritering maken. Dit houdt in dat wij binnen de financiële mogelijkheden nu en in de toekomst prioriteit geven aan de meest kwetsbare (Natura 2000-) en Rijks natuurnetwerken.

Andere maatregelen worden op dit moment uitgevoerd of staan op korte termijn gepland (tot 2021). We zetten als Brabant, in samenwerking met allerlei stakeholders, al vol in op natuurherstel en geven dit een hoge prioriteit. Dit blijven we onverminderd doen. We zoeken bij het versnellen en het intensiveren van natuurherstel daarom naar maatregelen *random* de Natura 2000-gebieden in de hydrologische beïnvloedingszones (zones waar de waterstand grote invloed heeft op het realiseren van de instandhoudingsdoelen in de Natura 2000 gebieden). De mogelijkheden voor versnelling en intensivering van natuurherstel, de daarvan te verwachten effecten en de daarmee gemoeide kosten vergen een nadere analyse die onderdeel uitmaken van de GGA.

Actielijn 3: Taakstellende depositie-reductieplannen per gebied

Onze dubbele doelstelling, zoals hiervoor toegelicht, brengt met zich mee dat we op korte termijn stikstofruimte verkrijgen en benutten om duurzame economisch ontwikkeling op gang te houden en brengen. Op weg naar 2030 werken wij realistisch én ambitieus aan een significante daling van de emissie en depositie van stikstof en daarmee aan het herstel en behoud van onze natuur.

We bepalen per Natura 2000-gebied een concreet, langjarig en realistisch taakstellend afnamepad, dat rekening houdt met de specifieke context van het gebied. Met het taakstellend afnamepad dragen wij bij aan de instandhoudingsdoelstellingen waar het gaat om het stikstofaspect. Deze afnamepaden worden na consultatie met partners vastgesteld door de provincie. Vervolgens is het aan de provincie om in samenspraak met gebiedstafels per afnamepad te komen tot een geloofwaardige invulling. Die aanpak vergt inzet van alle betreffende sectoren: landbouw, industrie, bouw, mobiliteit etc. Door realisatie van het afnamepad wordt in elk stikstofgevoelig Natura 2000-gebied gewerkt aan het verbeteren van de staat van instandhouding.

Het in het eerste kwartaal van 2020 nader af te spreken afnamepad bevat een concrete, afrekenbare doelstelling voor de hoeveelheid daling in depositie per Natura 2000-gebied in 2030, inclusief het tijdspad waarlangs deze daling vorm moet krijgen. Dit zal tenminste de daling zijn waarop wij als bestuur in ons bestuursakkoord hebben vastgelegd. Om de afnamepaden te kunnen formuleren bepalen we een duidelijk vertrekpunt in de tijd. Op basis van het vertrekpunt organiseren we adequate monitoring. In een jaarlijkse cyclus van monitoring en eventuele bijstelling van maatregelen gaan wij sturen op realisatie van de afnamepaden.

Omdat meerdere Natura 2000-gebieden dicht bij elkaar liggen, is nog onduidelijk welke vorm van overstijgende coördinatie op deze afnamepaden nodig is. Inzet van spelers in gebied A heeft ook impact op gebied B. Wij komen met voorstellen over hoe deze wij deze coördinatie het best vormgeven. Doel van die gebiedsoverstijgende coördinatie is:

1. vraag en aanbod van stikstof zodanig te faciliteren dat ook naar de toekomst toe ontwikkelingen die een wezenlijke bijdrage leveren aan het welzijn van onze inwoners nooit stil komen te staan;
2. evenwicht te bewaken in stikstofgevoelige projecten zoals woningbouw, aanleg en onderhoud van wegen en nieuwe bedrijvenlocaties in relatie tot de realisatie van instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden.

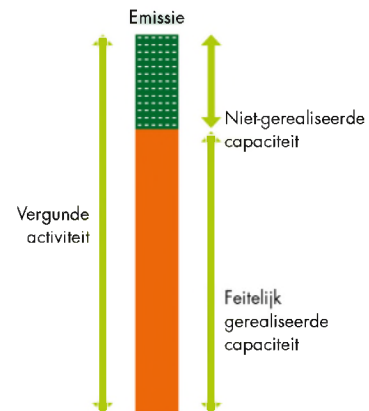
2.2 Beleidsregel natuurbescherming (intern/extern salderen)

De Beleidsregel natuurbescherming geeft, onder meer, spelregels over de wijze waarop intern en extern salderen mogelijk is.

Intern salderen geeft de mogelijkheid aan initiatiefnemers om stikstofruimte vrij te maken binnen de eigen locatie of project, binnen de aan hun vergunde én feitelijk in gebruik zijnde stikstofruimte.

1. Dit kan bijvoorbeeld door het treffen van bronmaatregelen. De stikstofruimte die hierbij vrijkomt kan vervolgens worden ingezet voor de uitbreiding.
2. Met de beleidsregel mag de feitelijk gerealiseerde capaciteit, zoals bijvoorbeeld de gerealiseerde stal of installatie, ingezet worden om intern te salderen (zie figuur).

Extern salderen biedt aan initiatiefnemers de mogelijkheid om een nieuw initiatief of een uitbreiding van een bestaand project te realiseren door stikstofruimte over te nemen van andere bedrijven die (gedeeltelijk) stoppen. De initiatiefnemer die de stikstofruimte overneemt is dan de saldo-ontvanger, het bedrijf dat stopt noemen we saldogever. Conform de beleidsregel mag de saldogever de feitelijk gerealiseerde capaciteit (zie onderstaande figuur) overdragen aan een saldo-ontvanger, die daar vervolgens 70% van mag inzetten voor zijn initiatief.

In 2017 heeft onze provincie forse maatregelen getroffen om de veehouderij tot minder stikstofuitstoot te brengen. Dit totale pakket aan maatregelen manifesteert zich de komende jaren en zal, door implementatie van innovatieve stalsystemen, leiden tot stikstofruimte voor deze agrarische ondernemers. De stikstofwinst als gevolg van deze maatregelen kan niet gebruikt worden om vervolgens extern mee te salderen en is dus uitgesloten van deze regeling. Dat zou namelijk de effectiviteit van die maatregel fors verminderen (namelijk met 70%).

Daarnaast willen wij 'verleasen' van stikstofruimte mogelijk maken, te meer nu er op korte termijn nog geen drempelwaarde is. Uiteraard alleen als dit juridisch houdbaar blijkt. Verleasen betekent dat een ondernemer een deel van zijn feitelijk gerealiseerde capaciteit (aansluitend bij de regels voor extern salderen) op tijdelijke basis beschikbaar stelt aan een andere initiatiefnemer voor (tijdelijke) activiteiten waarbij stikstof vrijkomt. De mogelijkheden van verleasen willen wij ruim insteken. Wij gaan heldere randvoorwaarden, die onbedoelde effecten van deze mogelijkheid moeten voorkomen, formuleren waarlangs het 'verleasen' vorm kan krijgen.

NB: voor onze wettelijke provinciale taken, zoals gerelateerd aan (het vergroten van de) verkeersveiligheid, geldt dat wij de noodzakelijke werkzaamheden en maatregelen uitvoeren.

2.3 Samenhangend maatregelenpakket veehouderij

In alle sectoren is sprake van samenloop van maatregelen (denk aan de samenloop met maatregelen uit het Klimaatakkoord), maar beleidssamenloop speelt op dit moment in het bijzonder en in sterke mate voor de Brabantse veehouderij. Het gaat hierbij om een samenloop van eerder, provinciaal beleid en de landelijke ontwikkelingen rond stikstof inclusief aanvullend provinciaal beleid voor dat onderwerp. De diverse maatregelen en regelingen grijpen op elkaar in en overlappen in de tijd. Het gaat om:

1. Interim Omgevingsverordening (IOV) en de verhouding ten opzichte van het Besluit emissiearme huisvesting;
2. Subsidieregeling sanering varkenshouderijen;
3. Beleidsregel natuurbescherming Noord-Brabant;
4. Pakket ondersteunende maatregelen en toegang tot andere instrumenten (zoals Ruimte voor Ruimte, herbestemming, etc.)

Aanpassing data

Wij willen de in de IOV opgenomen deadlines op twee manieren verschuiven:

1. 1 april 2020, de geldende uiterste indieningsdatum voor vergunningaanvragen op grond van IOV wijzigt in 1 januari 2021.
2. 1 januari 2022, de geldende uiterste realisatiedatum voor innovatieve stalsystemen wijzigt in 1 oktober 2022.

3. In lijn met de strekking van amendement A8-2019 worden – daar waar dat vanuit de ontwikkeling van de innovatieve systemen nodig blijkt – ruimere termijnen gehanteerd voor ondernemers die via het innovatiespoor aan de IOV eisen willen voldoen. Daarbij blijven wij ambitieus: We houden stevig druk op het tempo van het innovatiespoor maar deadlines moeten ook realistisch zijn. Het criterium daarvoor wordt voor ons ‘time-to-market’ van de betreffende innovatie(s). In het eerste kwartaal van 2020 besluiten wij in samenspraak met partners en een onafhankelijke adviesgroep op welke wijze ondernemers voor 1 januari 2021 voor het innovatiespoor kunnen kiezen en hoe dit voor die datum bindend kan worden vastgelegd. We formuleren op korte termijn een uitwerkopdracht voor de onafhankelijke adviesgroep over deze materie inclusief wijze van monitoring.

In tijd ziet de samenhang tussen deze regelingen er als volgt uit:

Tijdslijn	
11-10-2019	Intern salderen mogelijk
nov-2019	<i>Meekoppelen stikstofruimte bij aankoop gronden en bedrijven (ad hoc)</i>
25-11-2019	Opening Subsidieregeling sanering varkenshouderij
Januari 2020	<i>Aerius-rekenmodule beschikbaar (verwacht)</i>
	<i>Start opkoopregeling (beoogd)</i>
15-1-2020	Deadline aanvraag Subsidieregeling sanering varkenshouderij
1-2-2020	Extern salderen mogelijk (met varkens, kippen en koeien)
1-4-2020	Adviezen onafhankelijke adviesgroep beschikbaar
	Uitsluitel deelname in Subsidieregeling Sanering Varkenshouderij
1-1-2021	Deadline vergunningsaanvraag op grond van IOV
1-10-2022	Uiterlijke datum: Stallen moeten conform uiterlijk 1-1-2021 aangevraagde vergunning zijn aangepast
1-1-2023	Afronding opkoopregeling binnen GGA (beoogd)

De precieze inhoudelijke samenhang en wederzijdse beïnvloeding van deze regelingen en maatregelen staat beschreven in de onderstaande tabel (zie laatste pagina).

Stoppen of doorgaan?

Veehouders staan door bovengenoemde samenloop van beleidslijnen voor fundamentele keuzes over de toekomst van hun onderneming, waaronder forse investeringsbeslissingen gelet op de eisen in de IOV:

1. Ga ik mijn bedrijf stoppen, voortzetten, overdragen of omvormen?
2. Welke investeringen moet en ga ik doen om aan de eisen te voldoen? En kan ik die investeringen financieren?

De antwoorden op deze vragen zijn voor iedere veehouder anders en hangen af van de specifieke situatie van de veehouder. Er is samenhang tussen de keuzes van oudere generaties boeren om te stoppen en het toekomstperspectief van de jongere generatie boeren die hun bedrijf willen voortzetten/uitbreiden/transformereren. Een goed advies vergt daarom kennis van de concrete situatie, maatwerk en écht meedenken. Daartoe zijn wij altijd bereid geweest en blijven wij uiteraard ook in de toekomst bereid.

Indien een veehouder de keuze maakt om door te gaan, dienen bedrijven met een verouderd stalsysteem een aanvraag te doen en het gekozen stalsysteem te effectueren. Het bedrijf zal afhankelijk van de situatie een keuze maken voor een stalsysteem en daarmee voor een brongerichte aanpak, een end-of-pipe systeem of een combinatie daarvan.

Bij het indienen van de aanvraag krijgt het bedrijf te maken met de Beleidsregel natuurbescherming Noord-Brabant. Voor de veehouderijen die verouderde stalsystemen aanpassen zal dit vrijwel altijd mogelijk zijn via intern salderen, zelfs mét een uitbreiding van het bedrijf. Mocht dit in een specifiek geval niet mogelijk blijken,

dan kan het bedrijf eventueel extern salderen. In zeer uitzonderlijke gevallen is beroep op een hardheidsclausule mogelijk.

Indien de keuze is gemaakt om te stoppen zijn er diverse regelingen voor veehouders:

1. Subsidieregeling sanering varkenshouderij
2. Verkoop van bedrijf aan de overheid in het kader van de GGA
1. Verkoop aan een private partij in het kader van extern salderen via de beleidsregel salderen;
2. Toegang tot andere instrumenten (ruimte voor ruimte, herbestemming, etc.).

Om veehouders te ondersteunen in bovengenoemd keuzeproces lanceren wij op korte termijn een keuzetool. De keuzetool maakt voor veehouders inzichtelijk welke keuzemogelijkheden er zijn, wat gevolgen van die keuze zijn en wat de te nemen vervolgstappen zijn. Tevens zijn er diverse [ondersteunende maatregelen](#).

Het is denkbaar dat veehouders die willen stoppen en gebruik willen maken van genoemde regelingen en maatregelen, hiervoor niet in aanmerking blijken te komen (bijvoorbeeld door overtekening). In zulke situaties houden wij altijd oog voor de belangen van de ondernemers en bijzondere gevallen. In deze heel specifieke gevallen zullen wij, waar mogelijk en nodig, de hardheidsclausule toepassen om te voorkomen dat ondernemers door de deadlines in de problemen komen.

Toelichting artikel 2.66, lid 3 IOV

In de afgelopen periode hebben we ervaren dat de betekenis van art 2.66 lid 3 uit onze IOV onvoldoende duidelijk is. In het licht van de hierboven beschreven samenhang van maatregelen is relevant. We duiden daarom hier de gedachte achter dit artikel nogmaals. Sommige veehouderijen die een huisvestingssysteem gebruiken dat langer dan 15 jaar of 20 jaar (rundvee) geleden is vergund of gemeld, hebben in andere stallen huisvestingsystemen in gebruik die veel nieuwer zijn. Deze veehouders hebben met die nieuwe systemen geïnvesteerd in emissiereductie. Daardoor bestaat misschien niet per elke aparte stal, maar wel als totaal bedrijf emissiereductie.

Voor veehouderijen die op 6 juli 2017 als totaal bedrijf voldeden aan de eisen die op dat moment (2017) in bijlage 2 golden, passen wij (GS) coulance toe ten opzichte van de hoofdregel dat op 1-10-2022 een nieuw systeem moet zijn aangelegd. Het gaat dan om gevallen waarin de bedrijfsvoering van de veehouder in gevaar zou komen omdat hij ten opzichte van de laatste investeringen in reducerende systemen te snel weer nieuwe investeringen zou moeten doen. Dit geldt alleen voor bedrijven die op 19 juli 2017 die voldeden aan het besluit emissiearme huisvesting.

2.4 Generieke maatregelen

Het stikstofvraagstuk is niet oplosbaar met alleen een gebiedsgerichte aanpak. Sectorale generieke maatregelen (bijv. grootschalige elektrificatie van het Brabantse wagenpark die leidt tot minder stikstofuitstoot) zijn complementair aan de gebiedsgerichte aanpak nodig om de taakstellende afnamepaden te realiseren. Voor de sectoren industrie, bouw, mobiliteit en landbouw kan de provincie generiek beleid voeren óf proberen landelijk generiek beleid te beïnvloeden, zodat snellere en omvangrijkere stikstofreductie gerealiseerd wordt. Deze bronmaatregelen worden hieronder per sector toegelicht. Het liefst pakken we deze generieke bronmaatregelen ook internationaal op.

Veel van die bronmaatregelen gaan uiteindelijk over de energietransitie. Daarin is het Klimaatakkoord van Parijs en het Nederlandse klimaatakkoord van 29 juni 2019 (vertaling Parijse akkoord naar de Nederlandse context) ook voor ons als provincie de belangrijkste factor waarin lange termijn doelstellingen³ zijn opgenomen. Kerndoelstelling: in 2050 stoten we 0% broeikasgassen uit..Brabant ambieert in 2030 een 50%-reductie van de CO2-uitstoot ten opzichte van 1990 te realiseren. Dat is ook voor stikstof relevant, want CO2 reductie (als gevolg van een afname in gebruik van fossiele brandstoffen) heeft ook effect op de uitstoot van stikstofoxiden (NOx). En daarmee heeft CO2 reductie impact op de gehele NOx-depositie van 40% in Nederland, en dus op de stikstofdeken over ons land. Minder CO2 als gevolg van minder verbranding of minder hoge verbrandingstemperaturen leidt tot minder NOx. We wachten de resterende adviezen van de commissie Remkes en plannen van het kabinet af en verwerken die vervolgens in onze aanpak. Daarbij hanteren we, daar waar dat

³ NB: dit zijn gezamenlijke ambities van overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven

bijdraagt aan de overall doelstellingen van de Brabantse Aanpak Stikstof. geen taboes en verwachten we van alle sectoren een bijdrage aan het oplossen van de stikstofproblematiek.

Industrie

1. De Nederlandse industrie is een relatief kleine bron van emissies (9% van totaal – op basis van cijfers TNO) en een nog kleinere bron van depositie (<3% - op basis van cijfers RIVM). Dit komt omdat NO_x (als primair stikstofproduct industrie, vooral staalindustrie, chemie en raffinage) vervliegt en over grote afstanden tot depositie wordt. Aanpakken van de industriële stikstofuitstoot is dus vooral het aanpakken van de stikstofdeken die over ons land ligt. Landelijke inzet is dan ook zinvol.
2. Voor de industrie zijn er vele technische mogelijkheden beschikbaar om stikstofemissie substantieel te verlagen. Denk aan: efficiëntere branders, filtersystemen, warmtepompen, elektrische ovens, damprecompressie.
3. Dit hangt in grote mate op (onder meer) de te lage aardgasprijs. Prijsprikkels zouden snel impact kunnen hebben op verdere verduurzaming van de industrie.
4. De provinciale inzet is vooral gericht op
 - a. inzet op een generieke drempelwaarde ten behoeve van de industrie (van bakker tot bouwer) voor incidenteel en structureel gebruik;
 - b. lobby en beïnvloeding van Rijksbeleid (bijv. energiebelasting fossiele brandstoffen en beschikbaarstelling (innovatie)subsidies stikstofreducerende technieken);
 - c. individuele investeringsafwegingen van industriële locaties binnen onze provincie. Zo voeren we energie- en innovatiescans uit bij grote energieverbruikers die ondernemingen helpen inzicht te krijgen in hun mogelijkheden om verder te verduurzamen;
 - d. kennisuitwisseling en partnering: We organiseren met de grootste energiegebruikers en industriële bedrijven van Brabant programma's (Brabantse Energie Leaders, Symbiosis4growth) waarin we kennisuitwisseling tussen deze bedrijven stimuleren, en waarin we innovaties en het bedrijfsleven aan elkaar koppelen;
 - e. ontwikkeling bedrijventerreinen (uitgifteregels gemeenten) en green deals op bestaande terreinen.

Bouw

1. De bouw is een relatief kleine bron van emissie en depositie (primair NO_x). De bouw is daarentegen wel heel goed gebiedsspecifiek aan te pakken en te vergunnen. Veelal is de inzet dat bij bouwprojecten intern gesaldeerd wordt óf dat bouwers dusdanige innovaties toepassen dat bouwprojecten zelf tot geen of vrijwel geen depositie leiden.
2. De grootste oplossingsrichting ligt in de verdere elektrificatie van bouwprocessen.
3. De inzet van de provincie is op dit punt vooral om met de bouwsector te zoeken naar mogelijkheden waarop bouwprojecten door kunnen gaan en dus te kunnen komen tot vergunningverlening.

Mobiliteit

1. Weg-, vlieg- en waterverkeer zijn belangrijke bronnen van emissie en dus ook veroorzakers van depositie. Water- en vliegverkeer zijn (inter)nationale aangelegenheden. Hierop worden begin 2020 aanvullende adviezen van de commissie Remkes verwacht. T.a.v. het wegverkeer neemt Brabant veel maatregelen die leiden tot verdere verduurzaming.
2. In het BO MIRT van najaar 2018 is afgesproken dat het Rijk en Brabant gaan werken aan een werkagenda slimme en duurzame mobiliteit voor Brabant. Met deze werkagenda willen regionale overheden in Brabant en het Rijk toekomstbestendige oplossingen voor bereikbaarheidsopgaven realiseren en tevens bijdragen aan de nationale CO₂-reductiedoelstellingen door het uitwerken van regionale maatregelen uit het Klimaatakkoord. In het BO MIRT 2019 zijn (eerste) afspraken gemaakt tussen Rijk en Brabant over de realisatie van een startpakket aan maatregelen uit deze werkagenda.
3. We zetten concreet in op:
 - a. slimmer reizen met onder meer Smart Mobility (MaaS, autonoom rijden);
 - b. anders reizen met onder meer toekomstbestendig OV (diverse hubs), de fiets, goederenvervoer en stedelijke logistiek;
 - c. schoner reizen met onder meer elektrificatie van voertuigen, alternatieve brandstoffen, laadinfra en duurzame infra.

Landbouw

1. Met de hoge veedichtheid in Brabant levert de Brabantse veeteelt een relatief hoge bijdrage aan de stikstofdepositie. De tuinbouw en akkerbouw leveren beperkte bijdrages. Die bestaan vooral uit NO_x (trekkers, kassen). De veeteelt veroorzaakt veel ammoniakdepositie. In 2017 hebben we een aanvullend pakket aan maatregelen (Versnelling transitie veehouderij) genomen. Onderdeel hiervan is dat veehouders verouderde stalsystemen eerder moeten aanpassen en dat op dierplaatsniveau voldaan moet worden aan strengere emissie-eisen. Dit is een generieke bronmaatregel die wij hebben genomen.
2. Paragraaf 2.3 van deze notitie beschrijft hoe die bronmaatregelen samenhangen met andere bronmaatregelen die de veeteelt raken.

Sector overstijgend investeren in innovaties

Het is voor al deze sectoren in essentie zinvol om, naast waar mogelijk regulerend grip te krijgen op emissie en dus op deposities, innovatieprojecten te ondersteunen of op te starten daar waar ze nog niet plaatsvinden. Wij onderzoeken de komende periode waar er nog aanvullende mogelijkheden liggen om te investeren in innovatieprojecten in alle sectoren waarin sprake is van emissie van stikstof. Eventuele investeringen zouden gekoppeld moeten zijn aan een brede inzet op het verminderen van uitstoot van productie en verbrandingsprocessen.

Aanpassen N2000-zones

Het Kabinet heeft aangegeven de aanwijzingsbesluiten voor N-2000-zones kritisch te willen bezien. Wij zien op voorhand weinig heil in verandering van de regels voor Natura 2000-gebieden. Mocht de minister, na overleg met de Europese Commissie, met ons in overleg willen treden over eventuele wijzigingen aan Brabantse Natura2000 gebieden, dan verwachten wij een zeer gedegen onderbouwing omtrent nut, noodzaak en oplossend vermogen van die voorstellen. Voor nu kiezen wij voor een voortvarende Brabantse aanpak zoals in dit document aangegeven.

Autonome ontwikkelingen

De Gebiedsgerichte Aanpak in andere provincies zal ook tot stikstofdaling in Brabant gaan leiden. Bovendien zijn er allerlei (andere) autonome ontwikkelingen in binnen- en buitenland die – op termijn – zullen leiden tot minder stikstofdepositie in Brabant. De snelheid en impact van deze ontwikkelingen, die buiten onze directe invloed staan, zijn lastig in te schatten. We weten wel dat het zal bijdragen aan het realiseren van het taakstellend afnamepad. We gaan bij de taakstellende afnamepaden hier echter niet op rekenen, omdat we dan opnieuw in een systematiek terecht komen als onder de PAS.

3. Proces komende periode

We staan voor een intensieve periode. We schetsen hieronder indicatief welke acties u wanneer van ons kunt verwachten. Data kunnen verschuiven. U leest ook ons voorstel om PS te blijven informeren over de voortgang op het dossier Stikstof. Daarna gaan wij nog kort in op de houding en opstelling die wij als GS voor de komende periode belangrijk vinden.

Deadline	Acties/afspraken
Q1 2020	t.a.v. GG - Nadere uitwerking GGA, waaronder clustering gebieden, gebiedstafels, grensoverschrijdende samenwerking (provinciaal en met België) en meekoppelkansen - Start opkoopregeling vanuit GGA, gericht op 5km en > 5 mol/ha/ja - Opstellen ambitieus maar realistisch taakstellend afnamepad in samenhang met economische ontwikkelbehoefte per N-2000-gebied o.b.v. extern advies. - Vaststellen O-meting depositie per gebied + optuigen monitoringssysteem jaarlijkse depositie o.b.v. bestaande meet- en rekensystemen. t.a.v. beleidsregel/samenhang - Realiseren aanpassing IOV op basis van BAS. - Beleidsinstrumenten uitwerken - o use-it-or-loose-it - o verleasen - o gebiedsgebonden drempelwaardes - Extern salderen mogelijk maken d.m.v. beleidsregel - Keuzetool maken en lanceren - Nadere analyse aanvullende inzet generieke maatregelen provinciale beleidsruimte - Uitzetten opdracht extern advies deskundigen/partners instrumentarium bindende aanvragen 1-1-2021 voor innovatieve stalsystemen t.a.v. lobby/PS - Inzet/samenwerking Rijk - o op realisatie landelijk registratiesysteem en ontwikkelen verdelingscriteria ons beschikbaar komende stikstofruimte - o op financiering GGA opkoop - Wij informeren PS maandelijks middels een korte update over actuele ontwikkelingen. - Einde Q1 2020 is er een vervolgesprek tussen GS en PS over de stand van zaken.
Q2 2020	t.a.v. GGA - Volledig operationele GGA incl. opkoop, taakstellende afnamepaden t.a.v. lobby/PS - Wij informeren PS eind Q2 middels een korte update over actuele ontwikkelingen en de stand van zaken t.a.v. de BAS.
Q4 2020	t.a.v. GGA - Concreet plan versnelling en intensivering natuurherstel rondom de natura 2000-gebieden periode 2020-2021 en 2022-2027 - Door opkoop ontwikkelruimte in alle gebieden

	t.a.v. beleidsregel/samenhang - Vergunningaanvragen volgend uit IOV zijn ingediend; - Bindende afspraken met innovatiespoor-deelnemers zijn gemaakt t.a.v. lobby/PS - Wij informeren PS eind Q3 middels een korte update over actuele ontwikkelingen en de stand van zaken t.a.v. de BAS. - In Q4 2020 voert GS een tweede vervolgesprek met PS over de stand van zaken.
Q2 2021	t.a.v. GGA - Opleveren eerste jaarlijkse monitoringsrapportage depositie taakstellende afnamepaden en eventuele bijstelling beleidskeuzes t.a.v. afroombepaalde, opkoopvolume en generieke maatregelen
Q3 2022	t.a.v. GGA - Eindrapportage bestuursperiode over dalende depositielijn o.b.v. taakstellende reductieplannen per gebied én dalende emissielijn o.b.v. afspraken landbouwbrief - De aankoopregeling als onderdeel van de GGA is afgerond; - Er wordt jaarlijks gemonitord en deze informatie is beschikbaar; - o Op basis van monitoring eventuele bijstelling beleidskeuzes GS t.a.v. beleidsregel/samenhang - Rapportage voortgang realisatie bindende afspraken innovatieve stalsystemen
Q4 2022	t.a.v. beleidsregel/samenhang - Innovatieve stalsystemen zijn gerealiseerd en dit bestuur heeft een bestendige, onomkeerbare dalende stikstoflijn gerealiseerd;
Q4 2030	t.a.v. GGA - De taakstellende afnamepaden zijn gerealiseerd. - Economische ontwikkeling en natuur zijn aantoonbaar beter in balans

Houding en opstelling GS voor komende periode

De komende jaren gaan veel vragen van alle sectoren in Brabant (en daarbuiten). Zoals Remkes al opmerkte: niet alles kan. Zoeken naar balans betekent aan alle kanten inleveren. Als bestuur van onze provincie willen wij ons daarin zo realistisch mogelijk opstellen: we willen substantiële verbetering van de natuur in onze Natura 2000-gebieden, we willen ook volop ontwikkeling in onze mooie provincie. Dat wordt balanceren en soms ook pijnlijke keuzes maken. Daarbij betrekken we al onze maatschappelijk en bestuurlijke partners. Als bestuur van de provincie bewaken wij de lange termijn ontwikkeling en garanderen we korte-termijn-ontwikkelruimte. Dat zien wij als onze belangrijkste rol. We hopen dat alles in goed overleg met PS te kunnen en blijven doen. We hebben daarvoor hierboven een aantal suggesties gedaan.